

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
Кафедра освітології та інноваційної педагогіки
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут публічного управління
та державної служби
Кафедра публічної політики
Інститут досліджень безпеки Європейського Союзу (Франція)
Гранадський університет (Іспанія)
Жешувський університет (Республіка Польща)
Університет третього віку в Громадкі (Республіка Польща)
Європейський інститут безперервної освіти (Словацька Республіка)
Педагогічний інститут Чендуського університету (КНР)
Університет імені Неджметтіна Ербакана (Туреччина)
Державний університет в Гуарапуаві (Бразилія)

Матеріали
VI Міжнародної науково-практичної конференції

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ
ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

20–21 травня 2022 року

Харків
2022

ББК 74.58+74.20+88.40+88.840

УДК 37.013.77:[378+373.5]

П86

Редакційна колегія:

Балацинова А. Д. – канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Васильєва С. О. – д-р пед. наук, доцент, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Ворожбіт-Горбатюк В. В. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Кін О. М. – д-р пед. наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Лупаренко С. Є. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Попова О. В. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Рогова Т. В. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Собченко Т. М. – д-р пед. наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Ткачова Н. О. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Цапко А. М. – канд. пед. наук, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

Відповідальність за зміст, стилістику, орфографію та пунктуацію статей несуть автори

*Затверджено редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
(протокол №7 від 20.07.2022 року)*

Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 20–21 травня 2022 р.) / за ред. Боярської-Хоменко А. В., Попової О. В. ; Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків, 2022. 498 с.

У збірнику відображено психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої школи в умовах сучасних викликів. Він містить результати досліджень учених, викладачів, учителів, наукові пошуки докторантів, аспірантів, здобувачів вищої освіти з питань методології, історичного та компаративного дискурсу розвитку педагогічної науки; організаційних, дидактичних і методичних засад реалізації дистанційного та змішаного навчання; педагогічних засад інклюзивної освіти; інновацій в освіті; розвитку загальної і вищої освіти; освіти дорослих; цифрових трансформацій в публічному управлінні та адмініструванні.

Матеріали стануть у нагоді науковцям, докторантам, аспірантам, викладачам, здобувачам вищих закладів освіти, практичним працівникам у галузі освіти.

Воровка М. І., Кожевникова А. В., Меркулова Н. В., Богатирьова К. О.	279
Формування педагогічної майстерності майбутнього викладача хореографії	
Ворожбіт-Горбатюк В. В.	282
Життєві ціннісні орієнтації підлітків – основа пропедевтики прихованих ситуацій ризику	
Гнезділова К. М., Махиня Н. В., Терентьєва Н. О.	286
Глобальні навички: їхнє значення та розвиток в сучасному освітньому середовищі	
Григор'єва І. О.	291
Особливості дитячого білінгвізму в сучасному освітньому процесі	
Гура В. Л., Берданова О. В.	294
Міждисциплінарний підхід до формування освітніх програм у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка на прикладі магістерської програми «Економічна безпека підприємництва»	
Дейниченко Г. В., Дейніченко Т. І.	298
До проблеми визначення складників дефініції «проектування»	
Доценко Д. Г.	301
Ключові тренди зовнішнього забезпечення якості вищої освіти	
Житницька А. А.	305
Контент-аналіз дефініції «soft skills»	
Завгородня Т. К.	308
Науково-дослідницька діяльність студента як фактор його професійної підготовки	
Зелений І. І.	312
Суть поняття готовності до професійного самовдосконалення майбутніх фахівців розвідувальної діяльності	
Kabadayı A.	315
Evaluation of Teacher Candidates' Opinions on Family Participation Works in Pre-School Education	
Kabadayı A.	322
Examination of Function and Content Words Used dy Children in the Types of Games They Played	
Kabadayı A.	328
The Effect of Social Media Use on Children's Language Development	
Калашнікова Л. М., Сусліченко К. С.	335
Вплив продуктивного навчання на розвиток самостійної пізнавальної діяльності учнів загальної школи під час навчання математики	
Калінічева Г. І.	338
Рейтингове оцінювання професійної діяльності науково-педагогічних працівників як елемент академічної автономії університету	
Князян М. О., Князян Р. Х.	344
Творча діяльність майбутніх учителів з навчання іноземних мов у закладах загальної та вищої освіти	

інформаційно-комунікаційної компетентності щодо ефективного навчання майбутніх викладачів хореографії.

Список використаних джерел

1. Барабаш О. В. Формування педагогічної майстерності майбутніх учителів хореографії в процесі професійної підготовки. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2012. Вип. 37. С. 6–10.

2. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне : Волинські береги, 2011. 552 с.

3. Воронка М. І., Проценко А. А. Педагогічна практика як засіб формування професійної майстерності учителя в умовах реформування освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. праць. Запоріжжя : КПУ, 2020. Вип. 69 . Т. 2. С. 57–61.

4. Куценко С. В. Педагогічна майстерність майбутніх вчителів хореографії як гарант ефективності формування творчого потенціалу. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання*. 2015. Вип. 1–2. С. 113–121.

5. Лавріненко О. Педагогічна майстерність як домінуючий складник педагогічної дії. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2013. № 3. С. 102–106.

6. Alla Kozhevnikova, Iryna Shumilova, Natalia Merkulova, Irina Sherstnyova. Management of formation of intercultural communicative competence of future heads of general secondary education institutions. *Ad Alta: Journal of Interdisciplinary Research*. 2021. Vol. 11, Issue 1, Special Issue XVII. P. 92–97.

ЖИТТЄВІ ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ПІДЛІТКІВ – ОСНОВА ПРОПЕДЕВТИКИ ПРИХОВАНИХ СИТУАЦІЙ РИЗИКУ

Ворожбіт-Горбатюк В. В.

докторка педагогічних наук, професорка

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна

У статті представлено узагальнення практичного досвіду психолого-педагогічної роботи з формування життєвих ціннісних орієнтацій підлітків. На підставі практичного досвіду з пропедевтики і корекції прихованих ситуацій ризику в середовищі підлітків розроблено шляхи їхньої підтримки і практичні поради для вчителів, психологів, батьків дітей.

Ключові слова: особистість, психологічний супровід, пропедевтика, підліток, цінності.

The article presents a generalization of practical experience of psychological and pedagogical work on the formation of life value orientations among adolescents. Based on practical experience in propaedeutics and correction of hidden risk situations among adolescents, ways to support adolescents and practical advice for teachers, psychologists, parents of children have been developed.

Key words: personality, psychological support, propaedeutics, adolescent, values.

Як відомо, перехід від дитинства до дорослості відбувається гостро й драматично. У підлітковому віці найвиразніше переплітаються суперечливі тенденції особистісного фізіологічного, психічного, особистісного розвитку. Важливо прийняти: у підлітковому віці ще не сформована цінність життя.

Виділимо джерела прихованих ситуацій ризику, зокрема психологічні особливості та відповідні їм ситуації ризику (за Т. Хомуленко і Л. Абсалямовою [1]) (див. рис. 1).

Психологічні особливості, що супроводжують ідентифікацію особистості, виявляються в таких ознаках: приписування та виявлення в собі рис Я-образу. Становлення суб'єктності прослідковується через усвідомлення спрямованості власних дій, авторство.

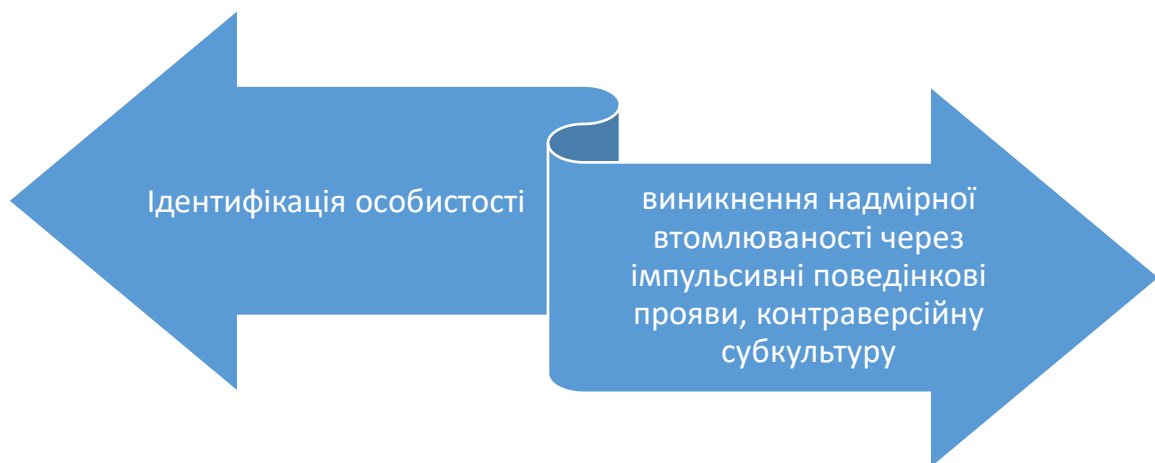

Рис. 1. Джерела прихованих ситуацій ризику в середовищі підлітків

Також у підлітковому віці розвиток самосвідомості, потреба в самопізнанні, самовдосконаленні та саморозвитку супроводжується самоствердженням, вимогою і прагненням самостійності й індивідуальності, що призводить до утруднень у відносинах з людьми старшого віку, демонстрування негативізму, впертості. Розвиток рефлексії, коли підліток усвідомлює себе у своїй цілісності та саморозвитку, також може стати каталізатором ситуацій ризику: формування власних поглядів на фоні високої міри навіюваності у середовищі однолітків, егоцентричності.

Безумовно, педагог, психолог, батьки мають створити єдину систему супроводу підлітків зі схильністю до ситуацій ризику задля цілеспрямованого послідовного формування позитивних життєвих ціннісних орієнтацій. Супровід підлітків зі схильністю до ризикової поведінки візуалізовано на схемі (див. мал. 2).

Ми переконані в тому, що успішне формування життєвих ціннісних орієнтацій у підлітків, схильних до ризикової поведінки, полягає в якості комунікації. Для цього підліткам важливо усвідомити такі посили: «Будьте зрозумілими й послідовними у своїй комунікації. Чітко визнавайте, що Вам відомо, а що – ні. Будьте доступними для запитань і зворотного зв'язку навіть у період «тиші». Не применшуйте ситуацію ризику».

Рис. 2. Супровід підлітків зі схильністю до ризикової поведінки

Зазначимо тут, що реагувати на емоційні потреби підлітка означає: своїми словами і вчинками мотивувати до конструктивної поведінки в ситуації ризику.

Л. Абсалямова [1] визначає такі фази поведінки підлітків у ситуації ризику:

- стихійно-адаптаційна – характеризується низькою психічною стійкістю, невпевненістю у виборі стратегії поведінки шляхом проб і помилок, випадкове оточення відіграє вирішальну роль;

- стимульно-формування – виявляється у копіюванні стилів життя та діяльності інших, шаблонності поведінки, повною мірою не усвідомлюється вплив власної поведінки на рівень ризику в діяльності;

- потребнісно-мотиваційна – визначається формуванням власних поглядів, переконань та відповідною безпечною поведінкою, теоретичні знання інтерпретуються в залежності від ситуації, власних потреб, інтересів і досвіду. Є зворотний зв'язок між знаннями, переконаннями та вірою в досягненні мети;

- фаза самоактуалізації – передбачає стійкий світогляд, інтелектуальну активність, здатність урахувати наслідки прийнятих рішень, прогнозувати розвиток небезпечної ситуації в залежності від зміни умов та власної поведінки.

У контексті формування конструктивних життєвих ціннісних орієнтацій у підлітків послуговуємося показниками готовності підлітків до безпечної поведінки, як-от: *когнітивний* (наявність знань про способи безпечного поводження, пізнавальна активність, аналітичний стиль мислення); *потребнісно-мотиваційний* (спрямованість і мотивація підлітків на безпечну поведінку, потреба й бажання підлітків у забезпеченні особистої й суспільної безпеки, рівень внутрішньої мотивації учнів до підготовки й самопідготовки у сфері безпеки); *діяльнісно-практичний* (навички, уміння, необхідні для реалізації безпечного поводження, фізична підготовленість, нервово-психологічна стійкість, рівень тривожності як показник розвитку впевненості підлітків, реалізація безпечного поводження в повсякденному житті); *творчий* (здатність до бачення проблем, нестандартність мислення, здатність до інновацій) [1].

Пропонуємо покроковий алгоритм формування вчителем безпечної поведінки в підлітків:

1 етап – ознайомлення дітей із загальними нормами, алгоритмами, правилами безпечної поведінки. Учень має знати, як потрібно себе поводити в небезпечних ситуаціях і чому саме так.

2 етап – формування ставлень. Учителю необхідно викликати позитивне ставлення учнів до норм і правил безпечної життєдіяльності, сприяти готовності дитини сприйняти їх як значущі для себе.

3 етап – формування поглядів і переконань, етап характеризується сприйняттям і перетворенням норм, правил безпеки, алгоритмів дій в особисте надбання.

4 етап – формування спрямованості особистості.

Шляхи створення безпечного середовища і попередження ситуацій ризикової поведінки пропонуємо такі.

1. Створення традицій в найближчому оточенні (родинному, учнівському колективі), стабільної обстановки, яка відповідає потребам дітей стосовно здоров'я і харчування, що забезпечує захист від небезпечних факторів, і можливості для раннього навчання та спілкування з іншими в позитивному емоційному тоні.

2. Підтримка дитини (розвивальні чи навчальні курси).

3. Підтримка жінки-матері, літніх людей, дитини, яка перебуває у вразливій чи ситуації ризику.
4. Профілактика стресу.
5. Поліпшення умов дозвілля і комунікації дітей.
6. Залучення підлітків до продуктивної діяльності (волонтерство, меценатство, екологічні акції, фізична праця із самообслуговування тощо) [2].

Перспективним напрямом подальшого розроблення проблеми визначено: розкриття етнопсихологічних базисів формування життєвих ціннісних орієнтацій у підлітків.

Список використаних джерел

1. Хомуленко Т., Абсалямова Л. Мотиваційні, інтелектуальні та емоційні компоненти психології ризику: віковий аспект : монографія. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2011. 157 с.
2. Ворожбіт-Горбатюк В. В. Приховані ситуації ризику в середовищі підлітків: пропедевтична і корекційна робота вчителя : Вебінар 20.08.2021. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=NWq7wWDIpdU>.

ГЛОБАЛЬНІ НАВИЧКИ: ЇХ ЗНАЧЕННЯ ТА РОЗВИТОК У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Гнезділова К. М.

докторка педагогічних наук, професорка
Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького
м. Черкаси, Україна

Махinya Н. В.

докторка педагогічних наук, професорка
Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна

Терентьєва Н. О.

докторка педагогічних наук, професорка
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
м. Київ, Україна

Стаття присвячена глобальним навичкам, які, поряд із гнучкими, мають формуватися в закладах освіти і сприяти успішному становленню особистості в соціумі. Авторки наводять класифікацію глобальних навичок та пропонують підходи до розвитку окремих із них під час освітнього процесу.

Ключові слова: професійні навички, гнучкі навички, глобальні навички.

The article deals with global skills, the notion, that together with soft skills should be trained in educational establishments in order to promote the personality development in modern society. The authors provide classified global skills in clusters and offer some approaches to form and improve them during learning activities in the classroom.